

Mirko Gogala, **Usoda izseljencev**, Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires 1996, 326 str.

Prelat dr. Mirko Gogala je bil rojen l. 1919 v Šmarju-Sap. Osnovno šolo je obiskoval na Jesenicah in na Dovjem, gimnazijo pa v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani (1930-1938). Po študiju filozofije in teologije na ljubljanski Teološki fakulteti je bil 11. junija 1944 posvečen v duhovnika. Najprej je eno leto služboval kot prefekt v Marijanišču v Ljubljani, maja 1945 pa se je priključil veliki množici beguncev, ki je odšla na Koroško, nato je šel v Italijo in od tam naprej v Argentino. Na begunski ljubljanski teološki fakulteti v San Luisu je leta 1950 dosegel doktorat iz teologije, drugi doktorat iz cerkvenega prava pa je dosegel leta 1983 na Gregorijani v Rimu. Dr. Gogala je že od leta 1954 kaplan v vojaški bolnišnici v Buenos Airesu, ob tem pa tudi profesor na različnih višjih šolah in bogoslovnih semeniščih. Od l. 1984 je tudi generalni direktor vseh škofijskih šol.

Čeprav je dr. Gogala služboval večinoma v argentinskem okolju, je bil vsekozi aktiven tudi med Slovenci – bodisi s svojimi odmevnimi predavanji na Kulturnih večerih Slovenske kulturne akcije ali s svojimi prispevki v številnih zdomskih revijah (*Meddobje*, *Svobodna Slovenija*, *Omnes unum*, *Duhovno življenje*). Teme njegovih predavanj so bile s področja teologije, filozofije in slovenske izseljske stvarnosti.

Knjiga "Usoda izseljencev" je zbirka 11 predavanj, ki jih je imel dr. Gogala v času od leta 1962-1994, in jih po tematiki lahko razdelimo v dve skupini:

a) predavanja, ki obravnavajo probleme slovenske zdomske skupnosti v Argentini – vloga družine, nevarnost integracije in asimilacije (proti temu so se zoperstavljali predvsem z ostrim nasprotovanjem do narodnostno mešanih zakonov – izoblikovalo se je neke vrste geslo "Pošten Slovenec se vedno poroči s Slovenko!"), nevarnosti kapitalizma (zlasti, ker Slovenci na begunstvo oz. iseljenstvo niso bili pripravljeni), odklanjanje stikov (obiskov) z domovino,

b) predavanja, ki obravnavajo vprašanja iz življenja Cerkve (splošna teološka) – spremembe v Cerkvi po II. Vatikanskem koncilu (vprašanje dialoga), prodor marksizma v države Južne Amerike (in tudi na področje teologije).

Sam avtor že v predgovoru razkrije vzroke, zakaj se je teh predavanj sploh lotil: *"Sam izseljenec med izseljenci (...) sem na lastni koži izkušal, kako težko se je vživeti v nove razmere in najti pravo obliko sožitja z nepoznanimi osebami v tujem kraju. To je bil moj lastni eksistenčni problem, ki sem mu skušal najti pravo rešitev. Pri tem sem dobil veliko in nepogrešljivo oporo prav v naši slovenski skupnosti. Čeprav sem kot duhovnik ves čas v dušnem pastirstvu med neslovenskimi verniki, sem bil vendar vedno tesno povezan s slovensko skupnostjo. Njene težave in potrebe sem smatral za svoje lastne težave in potrebe. Zato sem tudi po svojih možnostih to skupnost pomagal graditi in oblikovati."* Predavanja dr. Gogala so bila vedno rezultat podrobnega proučevanja določenega problema, ob tem pa se je želel čim bolj približati bistvu (iskanje resnice) in ob primerjavi različnih mnenj (debate) priti do novih spoznanj. S svojimi razmišljanji je vedno vzpodbudil zelo živahne debate in polemike, ker je bil pogosto zelo kritičen prav do slovenske skupnosti, ki se je vse bolj zapirala sama vase in o svoji "nekdanji domovini" gojila neko iluzorno predstavo, obarvano s čustvi. Že v prvem predavanju (str. 41) dr. Gogala zapiše kruto realnost: *"... da bi se vse naše težave izseljenstva rešile s povratkom v domovino. Gotovo bi vsi z veseljem šli domov, če bi se nam kdaj nudila možnost, ki je zaenkrat še nimamo. Vendar pa za nas tudi to ne bi bila dokončna in celotna rešitev. Izseljenstvo je v naše življenje zasekalo preveč globoko rano, da bi jo bilo mogoče s povratkom v domovino popolnoma zaceliti. Vedeti moramo, da domovina ni več to, kar je bila, in da tudi mi sami nismo več to, kar smo bili. Nihče izmed nas ne bi prišel na isto mesto, ki ga je včasih imel; nihče izmed nas ob povratku ne bi smel pričakovati takega položaja, ki bi ga imel, če bi domovine nikoli ne zapustil. Bratje, ne bi vam rad jemal zadnjega upanja, ali zdi se mi veliko bolje, da sami sebe ne varamo."* (Zapisano že davnega leta 1962!)

K vsakemu od predavanj je dr. Gogala dodal nova uvodna pojasnila, ki še dodatno aktualizirajo obravnavano temo. Predavanja, ki so bila napisana v različnih časovnih obdobjih in so obravnavala različne teme, so medsebojno izredno povezana in prepletena. Navkljub vsemu najbolj izstopata 2. predavanje, ki nosi naslov "Zakon, družina in narodnost" (jedro), in 11. predavanje "Kaj je z našo ideologijo" (zaključek oz. povzetek razmišljanj).

2. predavanje:

Dr. Gogala meni, da je to najbolj občutljiva točka slovenskega izseljenstva, ki obstoji v tem, kako in do kdaj se bodo kot Slovenci ohranili, ne da bi podlegli asimilaciji. Pri tem skuša razumeti tako starše kot njihove otroke in razrešiti medgeneracijski problem. Med drugim pravi: *"Potemtakem otroci izseljencev ne pripadajo nujno isti narodnosti kot njihovi starši, ali pa vsaj ne v isti meri. (...) Potomci izseljencev nimajo iste domovine, iste rodne grude kot starši. Kar je za izseljenca prava osebna domovina, je za sina, rojenega izven nje, kvečjemu le domovina njegove narodnosti ali le domovina njegovih staršev. In kar je za sina prava osebna domovina, je za njegovega očeta izseljenca kvečjemu le druga, adoptivna domovina."* Zato se mu zdi ključnega pomena vloga družine kot osnovne celice družbe. *"Družinska vzgoja je potemtakem kot podlaga vsake vzgoje tudi nenadomestljiva predšola narodne vzgoje. To pomeni, da je od narodno-vzgojnega dela naših družin predvsem odvisno, kako dolgo se bomo izseljeni Slovenci v bodočih rodovih še obdržali kot taki. (...) Za učinkovito narodno vzgojo je bistveno, da znajo starši v družini ustvariti stalno slovensko narodno ozračje, da bo otrok neprenehoma vsrkaval vase slovenstvo in tako v sebi vedno bolj izrazito oblikoval svoj slovenski narodni značaj. Zlasti je važno, da se v družinah res stalno slovensko govori, slovensko bere, slovensko poje, slovensko moli. Saj je prav jezik nosilec in posredovalec velike večine narodnih kulturnih dobrin. Zato se bodo potomci najhitreje raznarodili, če bodo izgubili svoj jezik ali se mu sploh ne bodo priučili."* Ker pa je vsak posameznik (in predvsem otroci!) izpostavljen tudi vplivu okolja, v katerem živi, se šola in ustvarja (dela), dr. Gogala opozori tudi na negativne posledice prevelike narodnostne gorečnosti: *"... ne smemo pozabiti, da je v potomcih izseljencev veliko več argentinske stvarnosti, kot si mi predstavljamo. Zato vsako podcenjevanje argentinskega več ali manj žali tudi nje, vsaj podzavestno, in jih še bolj odtujaše slovenstvu. Če mi nimamo razumevanja za otroka in njegovo argentinsko stvarnost, zaman pričakujemo, da bi on imel razumevanje za nas in našo slovensko stvarnost. Vsako pretiravanje narodnosti se prej ali slej maščuje nad narodnostjo samo."* Predavanje zaključí z zanimivo primerjavo: *"Izseljenci smo kakor kos zemlje, ki se je ločil od narodne celine in plava v morju druge narodnosti. Zato moramo v skrbi za svojo narodnost najti pravičen odnos do narodne skupnosti v domovini kakor tudi do naroda, kjer smo se naselili. (...) Prišli smo kot politični begunci s trebuhom za kruhom in konec nas bi bilo, če nas nobena od dežel, ki niso naša domovina, ne bi hotela sprejeti. Ker pa nam je Argentina odprla svoja vrata, smo*

se rešili ne le kot poedinca, temveč tudi kot skupnost. Veliko tega, kar bi nam v rednih razmerah dajala domovina, nam že skoro 20 let dejansko daje Argentina. Zato za nas ni več tujina, temveč jo po vsej pravici lahko imenujemo drugo domovino."

11. predavanje:

Tematsko se to predavanje navezuje zlasti na 6. predavanje "Problematika naše politične emigracije v luči cerkvenega nauka", v katerem razloži nekatere osnovne pojme – predvsem pojem političnega izseljenca, ki so: "... tisti, ki so morali zapustiti svojo domovino zato, ker v njej vladajo take razmere, v katerih ni zadostne ali pa sploh nobene svobode, da bi si lahko uredili človeka vredno življenje. Problem svobode je torej bistveni in odločilni problem političnega izseljenca." S to svojo opredelitvijo pojma političnega izseljenca se je dr. Gogala javno zoperstavil krogu ljudi, ki so se zbirali okoli glasil *Vestnik, Sij slovenske svobode* itd. in so zagovarjali tezo, da je "politična emigracija skupnost tistih izseljencev, ki se posvečajo reševanju politike svoje izgubljene domovine ... konkretno ..., ki skušajo pomagati domovini pri rušenju komunistične oblasti." Proti takemu gledanju nastopa dr. Gogala tudi z juridičnim argumentom, da se od političnega izseljenca "večkrat izrecno zahteva, da se odpove vsakemu političnemu delovanju. Takšen je primer, ko se političnemu beguncu prizna pravica do azila, a s pogojem, da prekine z vsako politiko. A zato tak posameznik še ne neha biti politični izseljenec, saj je prav kot tak priznan in zaščiten deležen. (...) Če političnega izseljenca opredelimo po njegovem cilju, potem politična emigracija ne zajame celotnega človeka, temveč le njegovo politično razsežnost in tudi to le delno, samo v odnosu do zapuščene domovine, ne pa v odnosu do nove domovine." Zaradi takega (ozkega) gledanja se je prej enotna politična emigracija vse bolj delila na "pravoverne" in "omahljivce". Ta delitev se je opazala tudi pri vzgoji mladine, ki je vse bolj postajala "sredstvo za naše politične cilje ali za podaljševanje narodnostnega življa v tujini."

Najbolj kritičen pa je dr. Gogala v II. delu tega predavanja "Politična ali spolitizirana emigracija", v katerem govori o vodilnih politikih in protikomunističnih borbah: "Kot nam vsem, je bilo tudi njim težko živeti se v nov položaj. Mislili so, da imajo v tujini ne le isto poslanstvo, ampak tudi vsaj deloma isto oblast kot prej doma. Zato so skušali organizirati skupnost, kot bi bila nekaka država v državi

v upanju, da se bomo kmalu kot celota lahko vrnili nazaj v Slovenijo. To delo jim je v veliki meri omogočila organizacija dušnega pastirstva, s katerim so si, brez trenja, delili vodstvo emigracije, ki ga pa ni vedno lahko individualizirati. (...) Ta avtoritativna miselnost je vodila v enounje. (...) Vsi naj bi enako mislili glede vsega, kar nam je bilo od zgoraj naročeno. Misliti s svojo glavo je nezvestoba našemu poslanstvu, je rušenje skupnosti. (...) Naše pojmovanje politične emigracije, da moramo biti vsi, vključno tudi tukaj rojeni potomci, z vsemi ustanovami politično angažirani, nas je privedlo v politizacijo naše skupnosti. Nismo le politična emigracija, ampak spolitizirana emigracija. Zato je tudi med nami do neke mere zavladal totalitarizem."

Knjiga dr. Mirka Gogale *Usoda izseljencev* sodi med študijsko gradivo, ki bi ga morali poznati prav vsi raziskovalci izseljenske problematike.

Rozina Švent

Darko Friš, ur., **Prvih sto let Kranjsko slovenske katoliške jednote**. Pregled zgodovine KSKJ 1894-1994, Izseljensko društvo Slovenija v svetu, Založba Ilex, Ljubljana 1997, 294 str.

Raziskovanje slovenskega izseljenstva dobiva zadnja leta vse večji obseg. Na eni strani ga pogojuje delovanje Inštituta za slovensko izseljenstvo, ki je nedavno proslavil deseto obletnico, na drugi pa vrsta posameznikov, ki se tem vprašanjem posveča sistematično: Poleg nujne konkurence je tako poskrbljeno tudi za pluralnost pogledov, predvsem pa je odpravljena privilegirana, ki je bila značilna za to problematiko in je imela tudi nekatere neznastvene poteze.

Knjigo *Prvih sto let Kranjsko slovenske katoliške jednote* so napisali Darko Friš, Bogdan Kolar in Andrej Vovko, trije uveljavljeni raziskovalci, ki jih odlikuje delo na arhivskem gradivu. Niso kolektivni, ampak individualni avtorji in je delež vsakega izmed njih jasno razpoznaven.